

*Карыбекова Г.Б.***КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БАҢГИЗАТТАРДЫ МЫЙЗАМСЫЗ
ЖҮГҮРТҮҮГӨ КАРШЫ КҮРӨШҮҮ ТАРМАГЫНДАГЫ САЯСАТЫ***Карыбекова Г.Б.***ПОЛИТИКА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ПО БОРЬБЕ
С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИКОВ***G.B. Karybekova***POLICY OF THE KYRGYZ REPUBLIC
ON AGAINST ILLICIT DRUG TRAFFICKING**

УДК: 323

Макалa Кыргыз Республикасындагы улуттук баңги саясатына арналган. 1916-жылдагы мезгилден баштап азыркы учурга чейинки өлкөдөгү баңгизаттын абалынын негизги фактылары баяндалган. Баңгизаттарды колдонуунун өсүшү жана динамикасы каралып, баңгизат эмнеге алып келиши мункун, тагыраак айтканда, кандай кесепеттерге алып келиши сүрөттөлөт (мисалы, оорулардын түрлөрү, жана башка кесепеттер). Ар бир мамлекеттин баңги саясатында мамлекет өз калкынын ден-соолугун сактоо үчүн толук жоопкерчиликти алат жана саясий эркин өлкөнүн баңги саясаты жаатында кандайдыр бир стратегияны же концепцияны ишке ашыруу мүмкүн эмес. Мамлекет баңгизат жаатындагы саясатын түздөн-түз укук коргоо органдары аркылуу ишти ашырат, ошондой эле башка мамлекеттер жана ар кандай деңгээлдеги институттар (эл аралык, регионалдык, жана башка) менен кызматташат.

Негизги сөздөр: улуттук саясат, баңгизат, оорулар, стратегия, ден-соолук, жоопкерчилик, калк

Статья посвящена национальной политике в области наркотиков в Кыргызской Республике. Описываются некоторые моменты наркотической ситуации страны более раннего периода (с 1916 г.) и до настоящего времени. Рассматривается динамика роста употребления наркотиков, и описывается, к чему может привести злоупотребление наркотиков, точнее, каким последствиям может принести (видам заболеваний, зависимостей и т.д.). В политике в области наркотиков любой страны, государство берет полную ответственность за сохранение здоровья своего населения и без политической воли невозможно осуществить любую стратегию или концепцию в области наркополитики страны. Государство осуществляет свою политику в области наркотиков напрямую через своих правоохранительных органов, сотрудничая с другими государствами и институтами разного уровня (международные, региональные и т.д.).

Ключевые слова: национальная политика, наркотики, болезни, стратегия, здоровье, ответственность, население

The article explains national drug policy in Kyrgyz Republic. The author outline the drug situation in the country from 1916. The dynamics of the growth of drug use in the country can lead to certain diseases, addiction etc. Through the drug policy, the government sets forth that it will be fully responsible for maintaining the health of its population. However, the political will to implement the policy remains a big question. Without a political will, it is difficult to adopt any strategy or concept in the area of drug policy. The state implements its policy in the field of drugs directly through its law enforcement agencies in cooperation with other states and institutions of different levels (international, regional and local).

Key words: national policy, drug, diseases, strategy, health, responsibility, population

Мыйзамсыз маңзат көйгөйү үч негизги компоненттен турат:

- 1) өсүш жана өндүрүш;
- 2) баңгизаттарды ташуу жана соода кылуу;
- 3) баңгизаттарды колдонуу жана кыянаттык менен пайдалануу.

Кыргыз Республикасы бардык багыттар боюнча каршылыктарды уюштурууда: өлкөгө баңгизаттар менен камсыздоону кыскартуу, алардын жайылышына каршы күрөштү күчөтүү, баңгизаттарды колдонуунун алдын алуу жана аларга суроо-талаптын деңгээлин төмөндөтүү.

Кыргыз Республикасында баңгизат көйгөйүнүн тарыхы жөнүндө токтолсок:

- 19-кылымдын акыркы үчтөн биринде,
- 1916-жылдан 1974-жылга чейинки мезгилде
- жана 1993-жылдан азыркы учурга чейин

бөлүнөт

Азыркы Кыргызстандын аймагында баңгизаттар көйгөйү үч эсе начарлап кетти деп болжолдонууда. Бул үч мезгил Кыргызстандын тарыхындагы Россия империясынын, андан кийин СССРдин жана эгемендиктин курамында турган учурларга туура келет.

Белгилей кетүүчү нерсе, Борбордук Азияда баңгизаттары илгертен бери өстүрүп жана керектелип келген. Совет доорунда Кыргызстан медициналык максатта сапаттуу апиийм өндүрүшүндө дүйнөдө алдыңкы орундардын бирин ээлеп келген.

1916-жылдан 1974-жылга чейинки мезгилде, азыркы Кыргызстандын аймагында, 98 кооперативдик жана мамлекеттик чарбалар апиийм өстүрүп, медициналык муктаждыктар үчүн өндүрүшкөн. Апииймдин жалпы айдоо аянты 64 миң гектарды түзүп, көлөмү, айрым маалыматтар боюнча, СССР-деги өндүрүштүн 80% га жетип, апииймдин дүйнөлүк өндүрүшүнүн 16% га барабар болду. Өндүрүлгөн апииймдин көпчүлүгү мыйзамсыз жүгүртүгө түшүп калган. [1]

Совет бийлиги баңгиликтин жана баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнүн өсүп келе жаткан толкунун ооздуктай албагандыктан, 1974-жылы апииймдин мыйзамдуу өстүрүлүшүн токтотуу чечими кабыл алынган. Бирок, андан кийин дагы, баңгизаттарын жүгүртүүнүн көлөмү (негизинен, кара куурай тобу жана фармацевтика түрүндө) туруктуу өсүп турган. Республикада жапайы кара куурай менен эфедранын кең талаалары бар.

Мындан тышкары, 1991-жылы эгемендүүлүк алгандан бери баңгизаттарын мыйзамсыз жүгүртүүгө байланыштуу кырдаалды көптөгөн факторлор курчутту: Афганистан менен түздөн-түз чек арасы бар Тажикстан жана Өзбекстан менен чек аралардын ачык-айкындуулугу, жигердүү миграциялык процесстер жана башка факторлор баңги трафигинин көйгөйү күчөттү.

Афган баңгизаттарын республиканын аймагы аркылуу ташып кетүүдөн келип чыккан кырдаал СССРдин кулашы жана калктын жашоо деңгээлинин жалпы төмөндөшү менен байланышкан терс социалдык-экономикалык жагдайлардан улам курчуп жатат. Бул факторлор баңгизаттардын жүгүртүлүшүнө калктын кеңири катмарынын (айрыкча, маргиналдашкан бөлүгүнүн) катышуусуна жана баңгизатын мыйзамсыз колдонгондордун санынын туруктуу өсүшүнө алып келет.

1993-жылдан 1996-жылга чейин керектелген баңгизаттардын структурасында "кара куурай жана башка кара куурайдын туундулары" категориясы үстөмдүк кылып, 1996-жылдан 2000-жылга чейин "апиийм" алдыңкы орунду ээлеген. Героинди колдонуучулардын саны туруктуу өсүүдө жана 1999-жылдан бери героин колдонулган баңгизаттардын түзүмүндө үчүнчү орунду ээлеп келе жатат.

Белгилей кетүүчү нерсе, мындай баңгизатка көз

карандылык. Баңгизаттарды колдонуу кызматынын статистикалык маалыматтарынын негизинде, талданган мезгил ичинде, республикада колдонуу кеңири жайылган жана жогорулоо тенденциясы байкалган (өсүш темпи = + 6,9%). Ошентип, 2007-жылы психоактивдүү заттарды кыянаттык менен пайдалануунун бул түрү керектөөнүн ушул түрүн каттоо башталган 1993-жылга салыштырмалуу эки эседен ашык көбөйгөн (калктын 100 миңине 12,7 жана 5,5).

Героинге көз карандылык бир топ "жаш" экендигине жана 1998-жылы Кыргыз Республикасынын аймагында расмий катталгандыгына карабастан, анын тез өсүшү катталгандан бери байкалууда. 2006-2007-жылдардагы героинге көз карандылыктын бардык аныкталган учурлары. Ал 60,1% катталган (100 миң калкка ылайык 35,6 жана 47,0).

Наркологиялык кызматта катталган инъекциялык баңгизатын колдонуучулардын сандык анализинин жогорулоо тенденциясы байкалган. 1999-жылы, 1993-жылга салыштырмалуу, баңгизаттарды керектөө 10 эседен ашык көбөйгөн, 1999-жылдан кийин ИИБдин саны үчтөн бирине азайган, бирок өсүү темпи дагы деле жогору (өсүү темпи + 12%). Бирок, бул көрсөткүчтөр көбүнчө Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин Баңгизаттарга көз карандылык кызматынын өркүндөтүлгөн скринингдик ишин чагылдырат. Жалпысынан, көктүн ичине апииймди колдонуунун эң жогорку чокусу 1999-жылы болгон.

2007-жылдагы медициналык статистикага ылайык, керектөө түзүмүндө апииймдин жана апииймдин туундуларын, айрыкча героинди керектөө басымдуулук кылат. Экинчи орунда кара куурай жана анын туундулары; үчүнчү орунда - баңгизатын колдонуу. Ингаляциялык заттарды (тиричилик химиясы, учуучу эриткичтер, бензин ж. б.) керектөөнүн өсүү тенденциясы уланууда. Баңгизаттарды колдонуунун эң кеңири таралган методу инъекция, андан кийин тамеки чегүү жана баңгизаттардын таркалышы боюнча. [2]

Мыйзамсыз баңгизаттарды колдонуунун кесепеттери

Опиоиддерди колдонуунун көбөйүшү баңгизаттарды ийне менен колдонуу деңгээлинин жогорулашы жана анын кесепеттери менен коштолот

а) ВИЧ / СПИДге чалдыгуу

Баңгизатты ийне сайынуу менен байланышкан көйгөйлөр баңгиликке байланыштуу башка олуттуу коркунучтар - ВИЧ / СПИД пандемиясы жана башка кооптуу инфекциялар менен күчөйт.

2009-жылдын 1-февралына карата мамлекетте

ВИЧ-инфекциясын жуктуруп алган 2057 адам катталган, алардын 1381 (67,1%) баңгизаттарын колдонуучулар, 534 (26%) Кыргыз Республикасынын пенитенциардык мекемелеринде каттоодо турган ВИЧ-СПИД менен ооругандар (2020ж ооругандардын саны төрт миңден ашты). [3]

Борборлоштурулган башкаруу, калктын аз кире-шеси жана калктын саламаттыгынын жетишсиздиги менен бирге, өлкөнү эпидемиологиялык очокко айлантаат. Кыргыз Республикасында 2000-жылы калктын ден-соолугуна байланыштуу саламаттыкты сактоо чыгымдары 145 АКШ долларын түзгөндүгү, өлкөнүн саламаттык сактоо инфраструктурасынын алсыздыгын көрсөтөт.

б) вирустук гепатит

2007-жылдагы күзөтчүлөрдүн көзөмөлдөө маалыматтары боюнча, 898 IB изилдөө тобундагы кан сарысуусундагы С гепатиттин таралышы 50,9% түздү. Жынысы боюнча алардын 51,2% эркектер, 48,9% аялдар болгон.

в) жыныстык жол менен жугуучу оорулар

Жыныстык жол менен жуккан инфекциялардын болушу ВИЧ-инфекциясын жуктуруп алуу коркунучун жаратат.

г) өлүм

Өлүмдүн себеби - опиаттык топтун баңгизаттары / алкалоиддери менен уулануу (ашыкча дозада) (Республикалык соттук-медициналык экспертиза бюросу, 2008).

д) башка кесепеттер

2007-жылы баңги же уулуу заттар менен ууландыгы үчүн 678 айдоочу текшерүүдөн өткөн, алардын 63ү (9,3%) баңгизаттын таасири астында болгон.

Ошондой эле, зыянды азайтуу программалары ишке ашкан:

- 1999-жылдын 14-майы - Кыргыз Республикасында баңгиликке жана баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү боюнча чараларды күчөтүү планына зыянды азайтуу программаларын киргизүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин бекитүүсү;
- 1999-жылдын 22-июну - Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясынын алдындагы Саламаттыкты сактоону реформалоо жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруу боюнча комиссиянын (инъекция аркылуу (ИА)) үчүн баңгизаттарынын алдын алуу программаларын киргизүү жөнүндө жактыруусу;
- 1999-жылдын 15-октябры - Саламаттыкты сактоо тутумун реформалоонун алкагында, зыяндын

деңгээлин азайтуунун жаңы концепциясын эске алуу менен, ИАу баңгиликтен дарылоо боюнча концепциялык документ Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигине берилген;

- 12-ноябрь - ПРООНдун миссиясы менен Сорос-Кыргызстан Фондунун ортосундагы профилактикалык кийлигишүү долбоорун биргелешип каржылоо жөнүндө макулдашуулугу;
- 14-февраль - Саламаттыкты сактоо министрлигинин жана Бишкек шаарынын мэриясынын саясий колдоосу (№.60 Токтом);
- 2004 - Кыргыз Республикасынын Президентинин 2004-жылдын 22-декабрындагы №. 455 Жарлыгы менен баңгичиликке жана баңгизаттарды мыйзамсыз жүгүртүүгө каршы күрөшүү Концепциясы жана Кыргыз Республикасынын Баңгизаттарына жана баңгизаттарды мыйзамсыз жүгүртүүгө каршы күрөшүү боюнча Улуттук программасы 2010;
- 2005 - Кыргыз Республикасында алкоголизмдин жана баңгиликтин алдын алуу боюнча тармактар аралык комиссиянын "Зыянды азайтуу программаларын саясий колдоо жөнүндө" отуруму, жана башка көп деген демилгелер.
- Зыянды азайтуу программалары саясий колдоого ээ болуп, баңгиликтин алдын алуу жана терапия маселелери баңгиликке жана баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү программаларына киргизилген.
- Зыянды азайтуу программасынын эң көп ишке ашырылган алты компоненти:
- Шприцтерди / ийнелерди алмаштыруу жана коркунучту азайтуу шаймандары, түшүндүрүү иштери;
- метадон менен алмаштыруу тейлөө терапиясы;
- Маалымдуулукту жогорулатуу жана билим берүү иш-чаралары;
- Адистердин консультациялары;
- Негизги медициналык жардам;
- Эдвокаси.

Жаңы чакырыктарга жана коркунучтарга чейин, баңгизаттардын экспансиясына байланыштуу укук коргоо органдарынын формалары, методдору жана уюштуруу структурасы өзгөрдү.

1993-жылы Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыгы менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Баңгизаттарды көзөмөлдөө

боюнча мамлекеттик комиссия (Комиссия) түзүлгөн. Бул баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун жүгүртүлүшүн көзөмөлдөө боюнча ыйгарым укуктуу улуттук координациялык орган болгон.

2003-жылы Комиссия Кыргыз Республикасынын Баңгизаттарды көзөмөлдөө агенттигине айландырылып, үч негизги багыт боюнча иш алып барган:

(1) ушул чөйрөдөгү бардык мамлекеттик органдардын баңгизаттарына каршы иш-аракеттерин координациялоо;

(2) баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун мыйзамсыз жүгүртүлүшү менен байланышкан ыкчам-издөө иш-чаралары жана кылмыштарды тергөө;

(3) баңги каражаттарынын, психотроптук заттардын жана прекурсорлордун мыйзамдуу жүгүртүлүшүн көзөмөлдөө.

Кыргыз Республикасынын Баңгизаттарды көзөмөлдөө боюнча агенттигинен тышкары, Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитети, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик бажы комитети, Кыргыз Республикасынын Чек ара көзөмөл кызматы жана Кыргыз Республикасынын прокуратурасы ишке активдуу катышып мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүп атышат. [4]

Көзкарандысыз Мамлекеттердин Шериктештиги (КМШ) алкагында ички иштер органдары баңгизаттарына каршы күрөшүү ишин КМШ өлкөлөрүнүн аймагында уюшулган кылмыштуулукка жана кылмыштуулуктун башка коркунучтуу түрлөрүнө каршы күрөшүү боюнча координациялоо бюросунун карамагында координациялайт. Өкмөттүн Аткаруу Кеңешинин КМШ өлкөлөрү 1993-жылдын 24-сентябрынан бери Жамааттык Коопсуздук Келишими Уюмунун (ЖККУ) алкагында баңгизаттардын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнө каршы күрөшүү боюнча компетенттүү органдардын башчыларынын Координациялык кеңеши иштейт.

Баңги заттарды көзөмөлдөө саясатынын багытын өзгөртүү. Баңгиликтин жайылышына каршы аракеттенүү боюнча Кыргыз Республикасынын топтогон тажрыйбасы туруктуу стратегиясы жана саясаты гана баңгизаттарды мыйзамсыз жүгүртүүнү, ошондой эле баңгизаттарды колдонуудан келип чыккан талапты жана зыянды азайта аларын аныкталуу, алар:

1) баңгизаттарды жайылтуу темпинин төмөндөтүү,

2) баңгизаттын абалын турукташтыруу,

3) баңгиликтин деңгээлин төмөндөтүү жана мыйзамсыз баңгизаттардын жүгүртүлүшүн азайтуу.

Кыргыз Республикасында баңгиликтин жана баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнүн жайылышына каршы стратегиясы жана тактикалык көйгөйлөрдү, баңгизаттардын алдын алуу, суроо-талапты кыскартуу жана мыйзамсыз баңгизаттарды өндүрүү, жеткирүү жана жүгүртүүгө каршы күрөшүү боюнча мамлекеттик саясаттын негизги багыттарын чагылдырат.

Эл аралык уюмдар, анын ичинде СПИД, кургак учук жана безгек боюнча глобалдык фонддун программасы, Бириккен Улутар Уюмдарынын Баңгизат жана кылмыштуулук боюнча башкармалыгы, Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму жана башкалар чоң колдоо көрсөтүшөт.

Дүйнөнүн баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнүн негизги жолдорунун биринде жайгашкан Кыргызстанда баңгизаттарынын мыйзамсыз жүгүртүлүшүнүн өсүшү мамлекет үчүн катаал чындык, ошондуктан мамлекеттин саясий эрки тарабынан чечкиндүү каршы чаралар керек.

Адабияттар:

1. Курманов К. Баңгизаттар: кылмыштуулук. – Бишкек, 2005,
2. Республикалык баңгичилик борбору, 2008,
3. Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин Республикалык СПИД борбору, 2020,
4. Кыргыз Республикасынын баңгизат саясаты жөнүндө маалымат, 2009.